ULKOMINISTERIÖ
Oikeuspalvelu
OIK-40 Helinä Heikkinen

LAUSUNTO

PF0YW2SS-31

08.11.2021

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Viite
HE 183/2021 vp

Asia
Ulkoministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain 79 §:n muuttamisesta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt ulkoministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain 79 §:n muuttamisesta. Ulkoministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Ulkoministeriö pitää hyvänä, että lakia päivitetään siten, että se sisältää jatkossa joustomahdollisuuksia, jotka mahdollistavat asevelvollisuuden toteutumisen myös pandemiaoloissa. Esityksen tavoitteena on myös selkeyttää oikeustilaa ja jo kertaalleen asevelvollisuudesta ja siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittujen tilannetta. Ulkoministeriö pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavana.

Suomen kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista

Ulkoministeriö kiinnittää edelleen huomiota siihen, että esityksessä käsitellään varsin vähäisessä määrin Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita.

Esityksen luvussa 11 suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestykseen viitataan Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin toteamalla niitä käsitellyn yksityiskohtaisesti hallituksen esityksessä asevelvollisuuslaiksi (HE 37/2007 vp, s. 76–81) sekä perustuslakivaliokunnan siitä antamassa lausunnossa (PeVL 9/2007 vp).

Huomioiden kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten tulkinnan kehittyminen ja muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön dynaaminen ja kehittyvä luonne sekä esityksen vaikutukset laajaan väestöryhmään Suomessa ulkoministeriö katsoo, että perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioiminen ajantasaisesti ja kokonaisvaltaisemmin on tärkeää myös tässä nimenomaisessa hallituksen esityksessä. Tämä on tärkeää myös perustuslain 22 §:ään kirjatun perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteen kannalta.

Postiosoite
PL 176
00023 VALTIONEUVOSTO

Laivastokatu 22

Vaihde
+358-(0)295-350 000

Telefax
+358-(0)9-629 840

Ulkoministeriö pitää myönteisenä sitä, että lukua 11 on täydennetty ulkoministeriön aiemman lausunnon perusteella ja lisäksi toteaa, että kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7 ja 8/1976) on merkittävä sekä yleisen syrjinnän kiellon (2 artikla) että myös asepalvelukseen liittyvien ihmisoikeuskysymysten osalta, kuten myös yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010; Euroopan ihmisoikeussopimus). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artikla kieltää syrjinnän muun muassa uskonnon perusteella. Suomi on osapuolena myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. pöytäkirjassa (SopS 8 ja 9/2005), jonka 1 artiklassa on kaikkinaisen syrjinnän kielto.

Ne bis in idem -periaatteesta

Uudella sääntelyllä pyritään hallituksen esityksen mukaan välttämään kaksoisrangaistavuuden *ne bis in idem*- periaatteen kannalta ongelmallinen palveluskierre tapauksissa, joissa asevelvollisuudesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ei ole tuomittu rangaistusta.

Ne bis in idem -periaate (kielto syyttää ja rangaista kahdesti) sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 4 artiklaan. Ulkoministeriö pitää hyvänä sitä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 4 artikla on mainittu luvussa 11.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukaan:

”1.Ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.

2. Edellisen kappaleen määräykset eivät estä ottamasta juttua uudelleen tutkittavaksi asianomaisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti, jos on näyttöä uusista tai vasta esiin tulleista tosiseikoista tai jos aiemmassa prosessissa on tapahtunut sellainen perustavaa laatua oleva virhe, joka voisi vaikuttaa lopputulokseen.

3. Tästä artiklasta ei saa poiketa yleissopimuksen 15 artiklan perusteella."

Myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimuksen 14 artiklan 7 kohta sisältää *ne bis in idem* -kieltoa koskevan määräyksen:

"7. Ketään ei saa tutkia tai rangaista uudelleen rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti tuomittu syylliseksi tai vapautettu asianomaisen maan lain ja oikeudenkäyntijärjestyksen mukaisesti."

Ulkoministeriö tuo puolustusvaliokunnan tietoon, että YK:n ihmisoikeuskomitean 26.3.2021 antamat loppupäätelmät (CCPR/C/FIN/CO/7) Suomen seitsemännestä määräaikaisraportista (CCPR/C/FIN/7). Loppupäätelmissään ja suosituksissaan ihmisoikeuskomitea on todennut, että Suomen tulisi:

”(a) varmistaa, etteivät asevelvollisuuden suorittamisen vaihtoehdot ole luonteeltaan tai kestoltaan rankaisevia tai syrjiviä ja että ne säilyvät siviililuonteisina ja pidetään sotilaallisen määräysvallan ulkopuolella;

(b) keskeyttää kaikki syytetoimet, jotka kohdistuvat omantunnon syistä asevelvollisuuden suorittamisesta kieltäytyneisiin henkilöihin, ja vapauttaa ne, jotka parhaillaan suorittavat aseistakieltäytymiseen perustuvia vankeusrangaistuksia; ja

(c) tehostaa pyrkimyksiään tiedottaa yleisölle oikeudesta aseistakieltäytymiseen ja asevelvollisuuden suorittamisen vaihtoehtojen olemassaolosta (37. kohta)”.

Liitteet -